

ใบความรู้ที่ ๓ เรื่อง เพลงพื้นบ้านภาคอีสาน
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๕ เรื่อง ภาษาไทย ภาษาถิ่น
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง เพลงพื้นบ้านภาคอีสาน
รายวิชาภาษาไทย รหัส ท๑๔๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

เพลงพื้นบ้านภาคอีสาน

ภาคอีสานเป็นแหล่งรวมกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันถึง ๓ กลุ่ม จึงมีเพลงพื้นบ้านแบ่งเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมไทย - ลาว
๒. เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมเขมร - ส่วย (กูย)
๓. เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมไทยโคราช

๑. เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว

กลุ่มชนกลุ่มนี้ ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดหนองคาย อุดรธานี เลย สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น ชัยภูมิ มุกดาหาร ยโสธร อุบลราชธานี บุรีรัมย์ และบางส่วนของจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มชนนี้ใช้ภาษาถิ่น คือ ภาษาอีสาน เพลงพื้นบ้านของกลุ่มวัฒนธรรมไทย - ลาว มี ๒ ประเภท คือ หมอลำ และเซิ้ง

๑) หมอลำ หมอลำเป็นเพลงพื้นบ้านที่นิยมมากในภาคอีสานได้พัฒนาการแสดงเป็นคณะ มีการฝึกหัดเป็นอาชีพ รับจ้างไปแสดงในงานต่าง ๆ มีทำนองลำเรียกตามภาษาถิ่นว่า “ลาย” ที่นิยมมีด้วยกัน ๔ ลาย คือ ลายทางเส้น ลายทางยาว ลายลำเพลิน และลายลำเตี้ย

๒) เซิ้ง หรือลำเซิ้ง คำว่า "เซิ้ง" หมายถึง การฟ้อนรำ เช่น เซิ้งกระติบหรือทำนองเพลงชนิดหนึ่ง เรียก ลำเซิ้ง เซิ้งทั่วไปมี ๓ แบบ คือ เซิ้งบั้งไฟ เซิ้งเต้านางแมว (เซิ้งแห่นางแมว) และเซิ้งเต้านางดั่ง การเซิ้งนี้มักจะเป็นกลุ่มย่อย ๆ ตั้งกระบวนแห่ไปขอปัจจัยเพื่อร่วมทำบุญงานวัด

๒. เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมเขมร-ส่วย (กฺุย)

เป็นกลุ่มประชาชนในจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และบางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์ มีภาษาของตนเอง คือ ภาษาเขมร และภาษาส่วย (กฺุย) ซึ่งต่างไปจากภาษาถิ่นอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น โดยเฉพาะเพลงพื้นบ้านที่เรียกว่า “เจรียง” ซึ่งแปลว่า ร้อง หรือขับลำ

การเล่นเจรียงนั้น มีทั้งที่จัดเป็นคณะ และเล่นกันเองตามเทศกาล เป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑) เจรียงในวงกันตรึมวง ซึ่งเป็นวงดนตรีประกอบด้วย ปี่อ ปี่ชไล กลองกันตรึม ฉิ่ง ฉาบ กรับ ปัจจุบันมีซออู้ และซอด้วงด้วย เมื่อเจ้าภาพจัดหาวงกันตรึมมาเล่น ก็จะมีการร้องเพลง คือ เจรียงประกอบวงกันตรึม เนื้อร้องจะเลือกให้เข้ากับงานบุญกุศลนั้น ๆ หรือตามที่คุณผู้ฟังขอมา

๒) เจรียงเป็นตัวหลัก ในวันเทศกาล ชาวบ้านที่มีอารมณ์ศิลปินจะจับกลุ่มร้องเจรียงที่จำสืบทอดกันมา ผัดกันร้อง และรำฟ้อนด้วย เช่น เจรียงตรุษเจรียงนอแคว (เพลงร้องโต้ตอบระหว่างชาย - หญิง)

๓. เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมไทยโคราช

ประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา และบางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์ เพลงพื้นบ้านของชนกลุ่มนี้ คือ เพลงโคราช ปัจจุบันพัฒนาจากเพลงพื้นบ้านมาเป็นคณะหรือเป็นวง มีการฝึกหัดเป็นอาชีพ รับจ้างแสดงในงานบุญ งานมงคล งานแก้บนทำวสุรนาрі เนื้อร้องโต้ตอบระหว่างชาย - หญิง กลอนเพลงมีหลายแบบ เช่น เพลงคู่สอง เพลงคู่สี่ ใช้ปรบมือตอนจะลงเพลงแล้วร้อง “ไซ ยะ”

ตัวอย่าง

เพลงนางแมวแฉ้วฟ้า

สาธุ สาธุ สาธุ ผู้ข้าฯ มามื่อนี้มาขอเพ็งนางแมว
มาเป็นชุมเป็นแถวแห่นางแมวถวายฟ้า
ย่อนว่าชุมผู้ข้าฯ น้ำชาดนาดินแห้งโห่ง
ทนต่อไปใจขาดแท้ นางแมวแก้ว ส้อยแนแต่้ออ...สาธุ สาธุ สาธุ
นางแมวเอ๋ยขอสาวให้แน่ (นางแมวเอ๋ยขอสาวให้แน่)
ปได้แท้ๆกะขอฟ้าขอฝน (ปได้แท้ ๆ กะขอฟ้าขอฝน)
ขอน้ำมนต์รดหัวนางแมว (ขอน้ำมนต์รดหัวนางแมว)
ฮ้องแง่วัวแฉ้วขอน้ำจากฟ้า (ฮ้องแง่วัวแฉ้วขอน้ำจากฟ้า)
บอกเพิ่นว่าแผ่นดินอีสาน (บอกเพิ่นว่าแผ่นดินอีสาน)
แล้งมานานละชาวบ้านเดือดฮ้อน (แล้งมานานละชาวบ้านเดือดฮ้อน)
ดินอ่อนอ่อนระแหงแยกแตกเขิบ (ดินอ่อนอ่อนระแหงแยกแตกเขิบ)
คนสิเจ็บกะตายก่อนแต่้อสุ (คนสิเจ็บกะตายก่อนแต่้อสุ)
ตกลงมาละฝนตกลงมา (ตกลงมาละฝนตกลงมา)
ฝนบ่มาละข้าวนาตายแห้ง (ฝนบ่มาละข้าวนาตายแห้ง)
อีสานแล้งสิให้อยู่จ้งไต่ (อีสานแล้งสิให้อยู่จ้งไต่)
น้ำตาไหลแทนฝนคนแล้ว (น้ำตาไหลแทนฝนคนแล้ว)
ขอนางแมวแฉ้วฟ้าขอฝน (ขอนางแมวแฉ้วฟ้าขอฝน)
ส้อยหลูโตนคนบ้านหมู่ข่อย (ส้อยหลูโตนคนบ้านหมู่ข่อย)
ควายตุ้จ้อยกะหญ้าบ่มีกิน (ควายตุ้จ้อยกะหญ้าบ่มีกิน)
ฟ้าไต่ยिनกะปล่อยฝนมาส้อย (ฟ้าไต่ยिनกะปล่อยฝนมาส้อย)
อีสานข่อยสิอยู่ชุมกินเย็น (อีสานข่อยสิอยู่ชุมกินเย็น)
เพลงมาละฝนเพลงมา (เพลงมาละฝนเพลงมา)
เพลงมาละฝนเพลงมา (ตกลงมาละฝนตกลงมา)